

Jihadister i Syrien

I Syrien deltar flera olika salafistiska miliser, ”jihadister”, i upproret mot Assad-regimen.

Salafismen är en riktning inom sunniislam som står för en extrem, bokstavstroende, fundamentalistisk tolkning av *Koranen* och andra religiösa texter inom dess gren av islam. Av detta följer en sträng syn på hur islam skall utövas liksom intolerans mot andra trosriktningar än den egna (inklusive andra grenar inom islam, såsom shiiter och sufier). Den så kallade wahhabismen, som dominerar i Saudiarabien och Qatar, är en viktig del inom salafismen.

De militanta salafister som ibland benämns salafistjihadister, anser att de har rätt att föra ”heligt krig” mot alla ”otrogna” (inklusive andra muslimer) och har som långsiktig målsättning upprättandet av en global islamisk stat (som givetvis ska lyda under stränga sharia-lagar). Den internationellt mest kända jihadistiska gruppen av detta slag är al-Qaida.

I sin rapport [Syrisk djihadism](#), publicerad av Utrikespolitiska institutet i september 2012, ger Aron Lund en översiktlig beskrivning av de olika jihadistiska grupper som agerar i Syrien. En del av krigarna kommer utifrån, men de flesta är syrier. Flera av grupperna är nära knutna till al-Qaida, men det finns ingen officiell al-Qaidagren i Syrien.

Den största och mest omtalade av de jihadistiska rebellgrupperna är *Jabhat al-Nusra*, även kallad *Nusra-fronten*. Denna, som organiserar både utländska och syriska jihadister, har gjort sig känd för självmordsbombningar, bilbomber, mord på regimanhängare och mycket brutal behandling av fångar (tortyr, halshuggning m m), som man även filmat och spritt via Internet.

Nusra-fronten har nyligen terrorstämplats av USA (beslutet offentliggjordes 10 december), med hänvisning till dess extrema salafism och kampmetoder. Ledande representanter för såväl den *politiska* ”paraplyorganisationen” Syriska nationella koalitionen av revolutions- och motståndsstyrkor (t ex dess ordförande Moaz al-Khatib) som den *väpnade* dito Fria syriska armén (FSA) har dock kritiserat beslutet med argumentet att Nusra-fronten i alla fall bekämpar den gemensamma fienden (Assad).

De 3 första artiklarna är skrivna under innevarande månad (december 2012) och ger utifrån olika utgångspunkter en bild av Nusra-fronten, dess ideologi, verksamhet och betydelse. Den sista texten är ett utdrag ur Tariq Alis bok *Fundamentalisternas kamp* och handlar om wahhabismen som de flesta jihadisterna är anhängare av.

MF 19/12 2012



Nusra-frontens flagga

Per Björklund: Syrisk milis kan terrorstämplas

Ur *Fria tidningen* 9 december 2012

USA:s utrikesdepartement planerar att föra upp en syrisk rebellgrupp på listan över ”utländska terroristorganisationer.” Beskedet kommer samtidigt som stödet till den politiska oppositionen trappas upp.

Beslutet att terrorstämpla Jabhat al-Nusra, eller ”Fronten för stöd till Levantens folk”, kan enligt CNN tas inom ett par veckor, och väntas leda till att EU tar samma beslut. Det kommer samtidigt som USA stärker sina band till den politiska oppositionen genom den nya samordningsorganisationen Syriska nationella koalitionen, SNC, som bildades i Qatars huvudstad Doha i början av november.

SNC har erkänts som den legitima representanten för Syriens folk av flera arabländer, liksom av Frankrike och Storbritannien. Den har också erkänts som oppositionens politiska ledning av den ännu löst koordinerade Fria syriska armén. Men efter mötet i Doha släppte Nusra-fronten och flera mindre milisgrupper i Syriens andra största stad Aleppo ett uttalande där de tog avstånd från SNC. Istället tillkännagav de sin avsikt att ”etablera en rättvis islamisk stat och avfärda alla utländska projekt, allianser eller råd som tvingas på oss utifrån”.

Terrorstämplingen av Nusra-fronten kan därmed ses som ett försök att pressa andra rebellgrupper att underordna sig den politiska ledningen i SNC. Men förmodligen handlar det också om att Vita huset vill distansera sig från militanta islamister som i kampsånger hyllar Talibanerna och Osama bin-Ladin. Genom terrorstämplingen försöker man också separera den syriska oppositionen från Nusra-frontens sekteristiska ideologi och kontroversiella taktik – som inkluderat självmordsbomber och brutala avrättningar av regimsoldater som filmas och sedan annonseras öppet på Internet.

Men även om majoriteten av den syriska oppositionen ser med avsmak på Nusra-frontens budskap och metoder kan det i praktiken bli svårt att dra en strikt gräns mellan ”legitimt motstånd” och ”terrorism” i Syrien. Sedan bildandet för snart ett år sedan har Nusra-frontens inflytande på marken enligt många bedömare växt snabbt. Efter att i början ha avfärdats som marginell har den under det senaste halvåret börjat beskrivas som en av de effektivaste av de väpnade grupper som slåss mot den syriska regimen, i förhållande till sin numerära styrka. Anledningen tros vara att dess kärna består av militanta islamister med erfarenhet från strider mot USA:s styrkor i Irak, samtidigt som den får generöst ekonomiskt bistånd från anhängare i Saudiarabien och andra gulfstater.

Nusra-fronten tros på egen hand ha legat bakom en räd mot en militärbas i Mayedin i östra Syrien, där stora mängder vapen plundrades. Och dess förmåga att genomföra spektakulära aktioner mot den syriska regimens styrkor gör det svårt för SNC och den Fria syriska armén att helt ta avstånd från gruppen – en hållning som också möter kritik från syriska aktivister. I ett inlägg med titeln ”Nusra-fronten är ett hot mot revolutionen” skriver bloggen ”Ett fritt Aleppo” att den politiska och militära oppositionens attityd mot al-Nusra hittills varit ”passiv, trivialiserande, apologetisk, inkluderande och till och med sympatisk ibland”.

Samtidigt som den Fria syriska armén på vissa håll genomför gemensamma aktioner med Nusra-fronten används de radikala islamisternas växande inflytande som ett argument för mer stöd från västvärlden till den Fria syriska armén. En lokal rebelledare i Aleppo som stod bakom Nusra-frontens avståndstagande från SNC medgav efteråt att syftet delvis var att sätta press på oppositionens utländska uppbackare.

– Vi behöver veta att vi kommer att få hjälp och stöd från koalitionen, eftersom Nusra-fronten inte vill att vi ska ha någonting med dem att göra. Och just nu är Nusra-fronten vår huvud-

sakliga källa till stöd. Så de [SNC] måste visa att de kan göra något för oss, säger han till nyhetsbyrån Reuters.

Björn Blomberg: Al Qaida-grupp avgörande för rebellernas framgångar i Syrien

Publicerad: 2012-12-12 på *Newsmill*

Författaren är statsvetare och skribent i internationella frågor och har tidigare skrivit i bland annat *GP*, *ETC* och *Flamman*.

Jabhat al Nusra, det är namnet på den just nu mest framgångsrika och bäst beväpnade av de syriska rebellgrupper som slåss tillsammans med FSA för att störta Bashar al-Assad. Gruppen hyllar öppet al Qaida och har efter otaliga självmordbombningar terroriststämplats av USA:s regering.

David Enders skriver i en rapport för nyhetsbyrån McClatchy om hur den syriska rebellrörelsen blivit allt mer beroende av en salafistisk grup vid namn Jabhat al Nusra.

Som framgår av Enders rapport bekänner sig gruppen öppet till al Qaidas ideologi och den har nyligen terroriststämplats av USA:s regering. I samtal med västjournalister har företrädare för gruppen försökt förneka att man delar al Qaidas avsky mot shiiter och kristna men dessa uttalanden motsägs helt av hur gruppen uppträtt på slagfältet och vid erövring av syriska städer. Här ett vittnesmål från en kristen anhängare till oppositionen mot Syriens president Bashar al-Assad, som beskriver vad som hände efter att FSA (Fria Syriska Armén) intagit staden Ras al-Ain i norra Syrien (källa).

”I Ras al-Ain var offren inte bara kristna, men kristna var de enda som omedelbart kördes ut ur sina hus med bebisar på armarna för att fly på gatorna som var fyllda av lik. En sådan intervention utförs av en invasionsarmé, inte av befriare, som oppositionens armé kallar sig själv... Kurder, araber och kristna, över 70 000 personer flydde, huvudsakligen till Hassake. Inom loppet av några timmar hade staden förvandlats till en spökstad. Alawiterna gick det värsta ödet till mötes: De dödades enbart för att de var alawiter. Ett av offren var en lärare som älskade staden oerhört och i årtal undervisade barn från alla familjer. Några krigare hittade honom, tog honom till fånga och dödade honom framför hans fru och barn som de kidnappade... Idag är alla vägar blockerade och en buss stoppades för att identifiera och eliminera alla som inte är sunnimuslimer ... vem gav milisen order att döda med religionen som grund? ... vi brukade alltid anklaga regimen för dessa katastrofer. Nu talar vi om brotten vi sett framför våra egna ögon utförda av den Fria Syriska Armén.”

Frågan om vem som gav order är inte svår att besvara sedan man läst David Enders artikel. Nusra, liksom andra liknande salafistiska grupper som slåss i Syrien, tar inte order av någon. De samarbetar med FSA som är beroende av de här stridsvana grupperna som varit med tidigare i främst Irak där de slogs mot USA:s ockupationssoldater men i vissa fall även i Libyen och Afghanistan. Men i utbyte förväntar de sig som vi sett ovan att få köra sitt eget race i de områden som de lyckas ta kontrollen över.

Enders citerar en journalist som nyligen besökte Syrien och såg kämpar från Nusra vid samtliga frontlinjer. Gruppen är dock främst aktiv i norra och östra Syrien.

Gruppen avskyr liksom al Qaida allt som har med västvärlden att göra och i första hand USA. En krigare skröt för en journalist: “När vi besekrat Assad ska vi angripa USA”. Därefter skrattade han, sannolikt väl medveten om att Nusras rika finansärer i länder som Qatar och Saudiarabien säkerligen skulle ha nya uppdrag på betydligt närmare håll i beredskap för honom och hans meningsfränder. Saudiarabien har tidigare skickat in väpnade salafister i

Libanon som startade ett emirat där och många människor dödades i de sekteristiska strider som blev resultatet av det tilltaget. Och i en konfrontation med Saudiarabiens ärkefiende Iran, också avskydd av USA, Israel och EU, torde al Qaida-grupper som Nusra vara ett oundgängligt inslag.

Varför hatar Jabhat al Nusra och andra salafistiska grupper Väst så mycket? En förklaring är att många av kämparna slagits i Irak tidigare. Där, liksom i dagens Syrien, gjorde de sig skyldiga till fruktansvärda självmordsbombningar och bilbombningar med 100-tals dödade som resultat. Men de blev också utsatta för hård repression från den amerikanska ockupationsmakten som använde sig av ungefär samma metoder som i jakten på misstänkta kommunist sympatisörer i Sydvietnam under Vietnamkriget, dvs riktade mord i massiv skala.

Al Qaida-grupperna som slåss i Syrien har alltså i många fall varit med om att döda amerikaner i Irak, men de har också själva ofta vänner och anhöriga som blivit dödade av amerikanerna. Våld skapar hat, som i sin tur föder mera våld.

Sverige kan inte göra mycket för att få ett slut på blodsutgjutelsen i Syrien. Men det lilla vi kan göra är att undvika att ta ställning för någon av de stridande parterna – oavsett om de stödjer eller är motståndare till landets regering – och i stället stödja alla internationella ansträngningar, främst genom FN, för att få parterna till förhandlingsbordet för att där nå en uppgörelse som kan få ett slut på kriget.

I det sammanhanget måste man berömma Carl Bildt för att Sverige vägrade att stödja ett krav från andra EU-länder om att försöka ställa Syriens president Bashar al-Assad inför rätta vid den Internationella Brottmålsdomstolen i Haag. Sittande presidenter ska inte ställas inför rätta, särskilt inte då de behövs som deltagare i fredsförhandlingar för att få ett slut på blodiga konflikter som riskerar att urarta i blodiga etniska motsättningar.

Arash Hakimnia: Fanatiska grupper utnyttjar situationen i Syrien

Ur *Internationalen* 15 december 2012

- ▶ **Mot det syriska folket står regimen och olika regionala och globala maktspelare**
- ▶ **Fanatiska grupper som al-Nusrafronten gynnas av situationen**
- ▶ **De kan förlita sig på ekonomiskt och militärt stöd från saudiska och qatariska affärsmän**

Västvärldens vägran att beväpna avhoppade soldater i Fria Syriska Armén, och Rysslands och Kinas enträgna försök att hålla Assad under armarna med vapenleveranser och diplomatiskt stöd, har lämnat fältet fritt för väpnade grupper med en helt annan agenda än revolutionens målsättningar. Dessa grupper kan förlita sig på ekonomiskt och militärt stöd från saudiska och qatariska affärsmän och får på så sätt ett övertag gentemot FSA och den civila delen av revolutionen. Vi pratar om till exempel al-Nusrafronten (Jabhat al-Nusra), en grupp som framträdde först i januari 2012 och med ett sekteristiskt budskap.

Al-Nusrafronten säger sig föra en helig kamp för ”muslimerna i Syrien” och anklagar ibland den alawitiska minoriteten för att vara regimen hantlangare. Från att ha varit en liten grupp har den växt till en betydligt större grupp, de tycks inte lida lika stor brist på vapen och pengar som många andra FSA-enheter och aktivistnätverket LCC.

De senaste månaderna har de varit avgörande i övertagandet av flera stora Assad-baser, nu senast en enorm militärbas väster om Aleppo. Syriska vänsterbloggen Syria freedom forever är en av de oppositionella röster som har varnat för denna utveckling. För tillfället ser sig

oppositionsstyrkorna vara tvungna att ibland samarbeta med grupper som al-Nusrafronten just på grund av deras militära kapacitet och stridsvana, och den respekt gruppen därmed har vunnit bland vissa segment i de belägrade städerna.

Assad-regimen har länge anklagats för att underblåsa den väpnade kampen i Irak och stödja extrema grupper, och krigare därifrån har det senaste året börjat ansluta till dessa fanatiska minoritetsgrupper.

Den syriska regimen är allvarligt skakad och vet att den inte överlever i längden, den satsar därmed allt för att bomba sönder och sabotera landet för att omöjliggöra en fungerande demokrati som kan uppfylla folkets förväntningar. I detta projekt är grupper som Jabhat al-Nusra avgörande. En medlem i al-Nusrafronten berättade nyligen för brittiska *Daily Telegraph* att deras division av gruppen i Homs bildades efter en officiell fångamnesti där en grupp salafistfångar misstänkta för mord släpptes ur stadens fängelse av myndigheterna. Sådana uppgifter har tolkats av en del som att regimen i själva verket underblåser liknande grupper för att legitimera det brutala våldet.

Allt sedan de fredliga protesterna i början av 2011 startade har regimen anklagat ”extremister” stödda av utlandet för att ligga bakom revolutionen, utan att presentera några trovärdiga bevis. Nu har just en sådan liten grupp ”extremister” trätt in på scenen och gett regimen något reellt att peka på. Saudiarabien, Qatar och väst å sin sida ser gärna att den syriska revolutionen spårar ur och inte leder till ett progressivt, demokratiskt och självständigt Syrien – som skulle bli en modell för frihetstörstande folk även kring den arabiska gulfen.

Hela dynamiken i det syriska folkkriget mot den brutala Assad-regimen gynnar just nu fanatiska grupper. Omvärlden har låtit kriget mot befolkningen pågå ohejdat i över två år, med omfattande förluster i människoliv, raserade städer och hunger och fattigdom. Detta är som bekant en utmärkt grogrund för fanatiska grupper, de dras som flugor till krigshärdar och misär – se bara Irak.

Mycket riktigt spillde frustrationen över bristen på mat och den korrupcion många ser bland höga ex-militärer som nu är en del av upproret ut i vissa protester i Aleppo. Aljazeera kunde i början av december visa hur en liten grupp demonstranter, förvisso många barn, viftade med al-Nusraflaggor i protest mot misären, ledda av en man i 20-årsåldern. Det är mycket lätt för en sådan grupp att frodas i det belägrade Aleppo, att erbjuda mat och beskydd åt hungrande människor ger dem lätt goodwill, särskilt kombinerat med deras framgångar på slagfältet och brutala hämndaktioner mot den förhatliga regimen.

Det finns en logik i detta, och skuldbördan för denna utveckling ska naturligtvis inte läggas på fattiga människor mitt i den syriska misären. Skuldbördan faller dock tungt på Assad-regimen, väst, Kina och Ryssland samt Qatar och Saudiarabien. På ytan tycks de bråka med varandra, men egentligen för alla dessa krafter ett krig mot det syriska folket och revolutionens ideal: ”Bröd, frihet, social rättvisa.”

Kriget står mellan det syriska folket på ena sidan och regimen och diverse regionala och globala maktspelare på andra sidan, och i längden också mot reaktionära krafter som al-Nusrafronten.

Tariq Ali: Wahhabismens rötter

Ur Tariq Ali, *Fundamentalisternas kamp*, s. 120-126

Från och med 1500-talet hade Arabiska halvön och ”Bördiga halvmånen” stått under det osmanska väldets överhöghet. Kairo, Bagdad, Jerusalem och Damaskus blev osmansk-arabiska städer, styrda av en byråkrati som utnämns av Istanbul. Även om Mekka och

Medina stod under direkt beskydd av kalifen vid Bosporen bidrog halvöns primitiva stamstruktur och geografiska isolering — handelsrutterna över land hade sedan länge försvunnit och ersatts av handelsflottor — till att minska dess ekonomiska och strategiska attraktion. Den var försummad och aldrig helt infogad i väldet. Stammarna både hatade och utnyttjade denna brist på kontroll.

De var fortfarande beroende av handel, men denna inskränkte sig nu i huvudsak till att fylla lokala behov. Gamla karavanvägar användes ännu, men främst av pilgrimer på väg till de heliga städerna. Pilgrimernas behov av mat och husrum understödde, men kunde inte helt upprätthålla, den lokala ekonomin. Vissa av stammarna organiserade en illegal beskyddarverksamhet. Så länge pengar bytte ägare kunde pilgrimernas säkerhet garanteras. Penningmängden var emellertid begränsad. Rivaliteten mellan stammarna växte snabbt.

Det var i detta sammanhang som uppkomsten av en ny väckelsesekt förebådade förändringar i regionen. Dess inspiratör var Muhammad ibn Abdul Wahhab (1703-1792), son till en lokal teolog, född i den lilla och relativt välmående oasstaden Uyayna. Muhammads far Abdul Wahhab försvarade en ultraortodox tolkning av den muslimska rätten från 700-talet. Trött på att sköta dadelpalmer och vakta boskap började hans unge son predika i trakten och kräva en återgång till gamla tiders ”rena tro”. Han vände sig mot dyrkan av profeten Muhammed, fördömde muslimer som bad vid helgonaltaren, kritiserade seden att utmärka gravar, betonade ”den ende Gudens enhet” och fördömde alla icke-sunni – och även vissa sunnigrupper (inklusive sultanen-kalifen i Istanbul) som kättare och hycklare. Allt detta utgjorde ett politiskt-religiöst försvar för en ultrasekteristisk jihad mot andra muslimer, särskilt ”shiakättarna” men också det osmanska väldet.

Dessa åsikter var knappast originella. Den muslimska puritanismen hade alltid haft sina försvarare. I sig skulle Ibn Wahhabs uppfattningar ha varit harmlösa. Det var hans sociala föreskrifter – däribland tron på muslimska fysiska bestraffningar: kravet att äktenskapsbrytare skulle stenas till döds, amputationer på tjuvar och offentliga avrättningar av brottslingar – som skapade verkliga problem 1740. Religiösa ledare i regionen protesterade starkt när han började praktisera vad han predikade. Förtretad över detta nonsens och av fruktan för en folklig revolt uppmanade emiren av Uyayna predikanten att lämna staden.

Under de följande fyra åren reste Ibn Wahhab runt i regionen och besökte Basra och Damskus för att med egna ögon se den slapphet och löslighet som osmanerna hade infört i islam. Han blev inte besviken. Överallt dit han kom märkte han avvikelser från den sanna tron. Han fann dock även likasinnade präster som uppmuntrade hans åsikter. Ibn Wahhab blev alltmer besluten att återge islam dess ursprungliga renhet. Detta ständiga återopande av en ”ren period” eller guldålder byggde på rena fantasier men fyllde en funktion. Det är inte möjligt att skapa en väckelserörelse utan en puristisk rekonstruktion av den tro eller religion som det handlar om.

”Fanatiker har sina drömmar”, skrev John Keats, ”med vilka de bygger ett sektens paradiset”. Romantikens engelske skald syftade på de puritanska religiösa sekter som uppstod före, under och efter 1600-talets engelska revolution, men orden kan lika väl tillämpas på den ökenpredikant som återvände till den trakt han kände bäst för att bygga sin rörelse. År 1744 kom Ibn Wahhab till Deraiya, en annan liten oasbaserad stadsstat i Najdprovinsen. Jordan var bördig och folket fattigt. Staden var känd för sina fruktträdgårdar och dadelpalmsplanteringar, samt ökad för sin bandit till emir. Muhammed ibn Saud mottog gärna en predikant som en rivaliserande potentat hade fördrivit. Han förstod genast att Ibn Wahhabs läror skulle gynna hans egna militära strävanden. De två männen var som gjorda för varandra.

Ibn Wahhab tillhandahöll ett teologiskt försvar för nästan allt som Ibn Saud ville åstadkomma: en permanent jihad som innefattade plundring av andra muslimska bosättningar och

städer, olydnad mot kalifen, hård disciplinering av det egna folket och slutligen en expansion av styret till angränsande stammar i ett försök att ena halvön. Efter utdragna diskussioner enades emiren och predikanten om en *mithaq*, ett bindande avtal som för evigt skulle följas av deras efterträdare. De två paragrafer som infogades av Ibn Saud visade vad han hade i sinnet: andligt nit skulle tjäna de politiska strävandena men inte omvänt.

Ibn Saud hade genast insett att predikantens karisma var smittsam. Fast besluten att monopolisera både mannen och hans läror krävde han ett helgarderande löfte: Ibn Wahhab fick under inga omständigheter erbjuda sin andliga lojalitet och sina tjänster åt någon annan emir i regionen. Otroligt nog för en religionens man som med vansinnig kraft hävdade islams universella karaktär, gick Ibn Wahhab med på denna begränsning. Emirens andra krav var rent cyniskt. Hur illa det än kunde verka fick predikanten aldrig hindra sin härskare från att avkräva sina undersåtar nödvändig tribut. Även på denna punkt följde Muhammad Ibn Wahhab sin nya beskyddare och försäkrade honom att dessa tributer snart skulle vara överflödiga, eftersom ”Allah utlovar fler materiella förmåner i form av *ghanima* [byte] från de otrogna.”¹

Avtalet beseglades med ett äktenskap. Ibn Wahhabs dotter blev en av Ibn Sauds hustrur. Därmed lades grunden för en politisk och konfessionell intimitet som skulle komma att forma halvöns politik. Denna kombination av religiös fanatism, militär hänsynslöshet, politisk bovaktighet och tvångsgifte av kvinnor för att befästa förbund var grundstenen för den dynasti som idag styr Saudiarabien.

Saudi-wahhabitstyrkorna hade 1792 övervunnit grannhärskarnas motstånd och lagt städerna Riyadh, Kharj och Qasim under sig. Den nya makten svepte segerrikt fram åt alla håll. De rivaliserande stammarnas underlåtenhet att enas och gå emot wahhabiterna gjorde att Ibn Sauds efterträdare kunde hota islams heliga städer. År 1801 slog de till mot Karbala, shiamuslimernas heligaste stad, dödade femturen av dess invånare, plundrade hem och tempel och återvände i triumf. De ockuperade Taif 1802 och massakrerade dess befolkning. Följande år intog de Mekka och befallde stadens *sharif* att radera Profetens och kalifernas gravkammare. Så skedde, och det var först sedan osmanerna hade besegrat wahhabiterna som de återuppfördes. Wahhabläran fördömde ostentativa gravmonument.²

Hur länge skulle Istanbul tolerera wahhabupproret? Istanbuls största militärbas fanns i Egypten, men hegemonin där hade alltid varit instabil. Den traditionella eliten vid nedre Nilen utgjorde ett ständigt hot, och även om försöken att hålla de tjerkaassiska och bosniska fraktionerna isär ofta var framgångsrika kunde Istanbul aldrig slå sig till ro. Så länge tributen regelbundet betalades till imperiets skattkistor bortsåg sultanen från hotet. Han hämmades nu också av den nya utvecklingen i Västeuropa. Den moderna imperialismens tidsålder hade inletts. Nya världserövrare var på väg. Det kanske mest anmärkningsvärda företaget i handelskapitalismens historia förberedde en rörelse österut.

Brittiska Ostindiska kompaniet hade grundats 1600. Drygt hundra år senare gav oss en iberisk resenär, don Manoel Gonzales, en beskrivning av globaliseringens första högkvarter:

På södra sidan av Leadenhall Street finns också, något öster om Leadenhall, East India House, en ny och magnifik byggnad med stenfasad mot gatan, men den mycket smala fasadens utseende svarar inte mot storslagenheten i det inre av huset som upptar en stor del av tomten; kontor och lager är beundransvärt planerade, och samlingssalen och styrelserummet låter sig knappast överträffas av något av samma slag inne i City.

¹ Ibn Wahhabs far och bror avvisade båda den nya dogmen. Brodern Soleiman förnekade systematiskt wahhab-tolkningen och påpekade att islams tidiga ledare aldrig hade beskyllt andra muslimer för att prångla ut mångguderier och otro.

² Motivet för detta var egalitært. Alla muslimer förutsattes vara jämlika inför Allah i livet och döden.

De astronomiska vinstmarginalerna på ostindiska varor fick Adam Smith att i *Om folkens välstånd* skriva ett skarpt inlägg där han konstaterade, att de som bekostade kompaniets monopol var de personer som köpte varorna, men att dessa även betalade ”för allt det väldiga slöseri som det bedrägeri och missbruk som är ofrånkomligt i driften av ett så stort företag måste föranleda”.

Så länge den engelska och den holländska staten gav halvt suveräna befogenheter (det vill säga rätt att hålla en egen arme) åt grupper av köpmän spreds detta ”bedrägeri och missbruk” ofrånkomligen till Indien, där inga asiatiska handlare åtnjöt liknande privilegier, lika lite som köpmännen från det osmanska väldet. Den militärt understödda handeln växte och kompaniet expanderade från sin bas i Calcutta. Efter slaget vid Plassey 1757 erövrade det hela Bengalen. Inom några få år hade den nominelle mogulkejsaren i Delhis fästning hamnat på kompaniets avlöningslistor och dess styrkor spred sig snabbt västerut från Bengalen. Holländarna hade redan ockuperat delar av Ceylon och den indonesiska arkipelagens öar.

Napoleons erövring av Egypten 1798 var tänkt som en första åtgärd för att hejda huvudfienden Storbritanniens framryckning i Indien. Sedan erövringen väl var konsoliderad planerade fransmännen att fortsätta österut och förena sig med de brittiskfientliga muslimska härskarna i Mysore, men så blev det inte. Efter ett halvt misslyckat fälttåg i Syrien återvände

Napoleon till Frankrike och lämnade kvar två generaler. Den ene mördades följande år medan den andre konverterade till islam och blev Abdallah (Allahs slav) Menou. En brittisk styrka intervenerade 1801 till stöd för osmanerna. Efter tre års ockupation drog sig fransmännen tillbaka från Egypten. De nya europeiska imperierna trampade ännu i barnskorna, men mer fram-synta osmanska funktionärer kunde se framför sig hur hela deras värld skulle bryta samman.

En sådan person var Muhammad Ali, en ung officer av blandad härkomst: hans far var en albansk officer i den osmanska armén som gift sig med en makedonsk kvinna. Han kom 1801 till Egypten som chef för en albansk bataljon med uppgift att bekämpa fransmännen. Han fick höra hur dessa, efter ett uppror i Kairo, hade kringgått de tvistande eliterna, upphöjt de lokala prästerna till folkrepresentanter, rådfrågat dem vid många tillfällen och generellt intagit en välvilligare attityd till vanligt folk än osmanerna. Ännu viktigare var att den franska revolutionens emissarier hade tillfogat det förhatliga skattesystem som utarmade landsbygden allvarliga skador.

Det osmanska väldets skatteindrivare utgjorde den statliga byråkratins mest impopulära gren. Utsedda att uppbära skatt från bönderna som brukade jorden betedde de sig som lantliga despoter och behandlade bönderna som livegna, medan de själva levde i stor prakt. Detta statliga kontrollsystem såg till att skatt regelbundet betalades in till imperiets finansdepartement. Inget annat betydde något. En kort tid efter sin ankomst utfärdade Napoleon lagen av den i 6 september 1798 som fastställde ett pris på jord, erkände böndernas rätt att äga och ärva den jord som de brukade och upprättade jordeböcker. Osmanernas och mogulernas strukturer var jämförbara, men kontrasten kunde inte ha varit större till den jordpolitik som britterna förberedde för Bengalens del. Paris favoriserade bonden, London skapade godsherren.

Muhammad Ali konstaterade också att den franska reträtten hade blivit möjlig endast tack vare den osmanska alliansen med britterna. Och så började han planera och smida ränker för en statskupp. Han etablerade nära förbindelser med två ledande präster som hade samarbetat med fransmännen och bidade sin tid. Efter några års skickligt manövrerande grep Muhammad Ali makten 1804. Sultanen utnämnde honom motvilligt till *wali* av Egypten. Utan att genomföra någon formell brytning med sina överordnade i Istanbul hade han i praktiken blivit suverän härskare. När så behövdes försvarade han osmanska intressen genom att kväsa hijazstammarnas plundringståg. I gengäld lämnade ett tacksamt om än trumpet Istanbul i allmänhet honom i fred.

Det var Muhammad Alis soldater som 1811 besegrade wahhabiterna, fördrev dem ur Hijaz och återerövrade Mekka och Medina. Hans son Ibrahim Pascha krossade 1818 de saudisk-wahhabitiska styrkorna i deras hemmabas i Najd och förstörde deras huvudstad Deraiya. Den osmanska kontrollen återupprättades, och även om wahhabiterna återtog Najd blev de tvungna att alliera sig med det mäktiga brittiska imperiet, för att hundra år senare föra en jihad mot kalifatets ”hycklande” muslimer och därmed åter etablera sig som regional makt. En annan, ännu mäktigare stat skulle komma att förläna dem hela halvön. Wahhabismen i dess renaste form — en osmält blandning av konfessionell stelhet och politisk opportunism — hade blivit ett instrument i händerna på de otrogna.